

Hukuk Genel Kurulu 2019/59 E. , 2022/46 K.

•

"İçtihat Metni"

MAHKEMESİ :Ticaret Mahkemesi

1. Taraflar arasında birleştirilerek görülen "menfi tespit" davalarından dolayı yapılan yargılama sonunda, ... Asliye Ticaret Mahkemesince verilen asıl ve birleşen davaların kabulüne ilişkin karar asıl ve birleşen davalarda davalı banka vekilleri tarafından ayrı ayrı temyiz edilmesi üzerine Yargıtay (Kapatılan) 19. Hukuk Dairesince yapılan inceleme sonunda bozulmuş, Mahkemece Özel Daire bozma kararına karşı direnilmiştir.
2. Direnme kararı asıl ve birleşen davalarda davalı banka vekilleri tarafından ayrı ayrı temyiz edilmiştir.
3. Hukuk Genel Kurulunca dosyadaki belgeler incelendikten sonra gereği görüldü:

I. YARGILAMA SÜRECİ

Asıl Davada Davacı İstemi:

4. Davacı vekili dava dilekçesinde; müvekkilinin nakliyecilik işi ile uğraştığını, ... plakalı çekicinin satışı konusunda davalı ... Tic. ve San. Ltd. Şti. ile harici satım sözleşmesi yapıldığını, sözleşme gereği müvekkilinin adı geçen davalı şirkete üç adet çek verdiğini, ... Bankası nezdindeki çek hesabına ait 05.05.2015 keşide tarihli 40.000TL bedelli çekin davalı bankanın elinde olduğunu, diğer iki çekin ise hâlen diğer davalı ...'ın elinde bulunduğunu, kamyonu satan davalı şirketin çekleri almasına rağmen noterden kamyonun satışını yapmadığını, tüm çeklerin davalı bankalara rehin cirosu ile devredildiğinin çek tevdi bordrosundan anlaşıldığını, hukuken rehin cirosunun çeklerde mümkün olmadığını, davalı bankanın 40.000TL bedelli çeki ... İcra Müdürlüğü'nün 2015/6141 E. sayılı dosyasında icra takibine konu ettiğini, kamyonun mülkiyetinin devredilmemesi nedeniyle çekin karşılıksız kaldığını ve rehin cirosuyla devrinin mümkün olmadığını ileri sürerek, müvekkilinin davalılara borçlu olmadığını tespitine; çekin iptali ile istirdatına karar verilmesini talep etmiştir.

Asıl Davada Davalı Cevabı:

5. Davalı banka vekili cevap dilekçesinde; müvekkilinin icra takibine konu ettiği 40.000TL bedelli çekin rehin cirosu ile değil temlik cirosu ile diğer davalı şirketten müvekkili bankaya devrolunduğunu, müvekkilinin iyi niyetli hamil olması nedeniyle kamyon satışı ile ilgili iddiaların müvekkiline karşı ileri sürülemeyeceğinden bahisle davanın reddini savunmuştur.

6. Davalı şirket davaya cevap vermemiştir.

Birleşen Davada Davacı İstemi:

7. Davacı vekili dava dilekçesinde; müvekkilinin nakliyecilik işi ile uğraştığını, ... plakalı çekicinin satışı konusunda davalı ... Tic. ve San. Ltd. Şti. ile harici satım sözleşmesi yapıldığını, sözleşme gereği müvekkilinin adı geçen davalı şirkete verilen ... Bankası nezdindeki çek hesabına ait 30.04.2015 keşide tarihli, 35.000TL bedelli ve 11.06.2015 keşide tarihli, 28.000TL bedelli çeklerin davalı bankanın elinde olduğunu, diğer çekin ise hâlen diğer davalı ...'ın elinde bulunduğunu, kamyonu satan davalı şirketin çekleri almasına rağmen noterden kamyonun satışını yapmadığını, tüm çeklerin davalı bankalara rehin cirosu ile devredildiğinin çek tevdi bordrosundan anlaşıldığını, hukuken rehin cirosunun çeklerde mümkün olmadığını, davalı bankanın 35.000TL bedelli çeki ... İcra Müdürlüğü'nün 2015/4358 E. sayılı dosyasında icra takibine konu ettiğini, diğer 28.000TL bedelli çekin ise davalı banka tarafından henüz icra takibine konu edilmediğini, kamyonun mülkiyetinin devredilmemesi nedeniyle çeklerin karşılıksız kaldıklarını ve çeklerin rehin cirosuyla devrinin mümkün olmadığını ileri sürerek, müvekkilinin davalılara borçlu olmadığını tespitine, çeklerin iptali ile istirdatına karar verilmesini talep etmiştir.

Birleşen Davada Davalı Cevabı:

8. Davalı vekili cevap dilekçesinde; diğer davalı şirketin müvekkili bankaya olan kredi borcu nedeniyle kredi geri ödemelerinin bir kısmının çeklerle yapıldığını, dava konusu 35.000TL ve 28.000TL bedelli çeklerin temlik cirosu ile müvekkili bankaya devrolunduğunu, çekler üzerinde aksine bir kayıt olmadığını, müvekkili bankanın iyi niyetli hamil olduğundan bahisle davanın reddini savunmuştur.

9. Davalı şirket davaya cevap vermemiştir.

İlk Derece Mahkemesi Kararı:

10. ... Asliye Ticaret Mahkemesinin 21.03.2016 tarihli ve 2015/561 E., 2016/222 K. sayılı kararı ile; davalı şirketin davacıya harici satış sözleşmesiyle araç sattığı ve karşılığında davaya konu üç adet çeki almasına rağmen aracın devrini noter yoluyla gerçekleştirmediği, bu nedenle davacının davalı şirkete karşı çekler sebebiyle sorumlu ve borçlu olamayacağı; diğer davalı bankalar yönünden ise davaya konu çeklerin davalı şirketin kredi borçlarına teminat olarak davalı bankalara verildiği ve çeklerde yer alan cironun rehin cirosu

niteliğinde olduğu, çeklerde rehin/teminat cirosunun hukuken mümkün olmadığı, dolayısıyla davacının çekler sebebiyle davalı bankalara da borçlu ve sorumlu olmayacağı gerekçesiyle menfi tespit istemine yönelik asıl ve birleşen davaların kabulüne; davacının fer'î nitelikteki çek iptali ve istirdadına yönelik taleplerinin ise çekten dolayı başka kimselerin hak sahibi olması ve onların haklarının kullanılmasına engel olunmaması için reddine karar verilmiştir.

Özel Daire Bozma Kararı:

11. ... Asliye Ticaret Mahkemesinin yukarıda belirtilen kararına karşı süresi içinde asıl ve birleşen davalarda davalı banka vekilleri tarafından temyiz isteminde bulunulmuştur.

12. Yargıtay (Kapatılan) 19. Hukuk Dairesinin 10.05.2017 tarihli ve 2016/9238 E., 2017/3637 K. sayılı kararı ile;

"...Her iki dava, çeklerin bedelsizliği iddiasıyla açılmış menfi tespit istemine ilişkindir. Çekler üzerindeki kayıtlardan çeklerin davalı ... Ltd. Şti. adına keşide edildiği, çeklerin arkasında ... Ltd. Şti.'nin ciro, kaşe ve imzasının bulunduğu, davaya konu çeklerden 40.000 TL'lik bir adetinin ... A.Ş.'de, 35.000 TL ve 28.000 TL bedelindeki diğer çeklerin ise ... A.Ş.'de bulunduğu anlaşılmaktadır. Çeklerin devir bordroları var ise de, rehin amacıyla davalı bankalara devredildiği konusunda çeklerde bir açıklık bulunmamaktadır. Kambiyo senetlerinde temlik cirosuyla senede hamil olan davalı bankaların kötüniyeti kanıtlanmadığı sürece bedelsizlik iddiası hamil bankalara karşı ileri sürülemez. Bu nedenlerle mahkemece davalı bankalar hakkında davanın reddine karar verilmesi gerekirken yazılı şekilde kabulü doğru görülmemiştir,..." gerekçesiyle karar bozulmuştur.

Direnme Kararı:

13. ... Asliye Ticaret Mahkemesinin 15.11.2017 tarihli ve 2017/494 E., 2017/1014 K. sayılı kararı ile; önceki karar gerekçesi yanında, çeklerin rehin cirosuna konu olduklarını en iyi bilen davalı bankaların, çeklerin temlik cirosuna konu olduklarına ilişkin savunmalarına bankaların özel durumu gereği itibar edilemeyeceği gerekçesiyle direnme kararı verilmiştir.

Direnme Kararının Temyizi:

14. Direnme kararı süresi içinde asıl ve birleşen davalarda davalı banka vekilleri tarafından ayrı ayrı temyiz edilmiştir.

II. UYUŞMAZLIK

15. Direnme yoluyla Hukuk Genel Kurulu önüne gelen uyuşmazlık; dava konusu çeklerin temlik cirosuyla mı, rehin cirosuyla mı devredildiği; buradan varılacak sonuca göre davacının menfi tespit isteminin yerinde olup olmadığı noktasında toplanmaktadır.

III. GEREKÇE

A) Davalı ... Bankası A.Ş. vekilinin temyiz itirazları bakımından yapılan incelemede;

16. Direnme kararı davalı ... Bankası A.Ş. vekiline 29.12.2017 tarihinde tebliğ edilmiştir. Davalı vekili ise, tebligatı alan kişinin yetkili çalışanı olmadığından bahisle tebligatın geçersiz ve gerekçeli karardan 03.02.2018 tarihinde haberdar olduğunu ileri sürerek kararı 06.02.2018 tarihinde temyiz etmiştir.

17. Hemen belirtilmelidir ki, 1 Ekim 2011 tarihinde 6100 sayılı Hukuk Muhakemeleri Kanunu (HMK) yürürlüğe girmiş; anılan Kanun'un 450. maddesiyle de 1086 sayılı Hukuk Usulü Muhakemeleri Kanunu (HUMK) ek ve değişiklikleriyle birlikte tümüyle yürürlükten kaldırılmıştır. Bununla birlikte yasa koyucu uygulamada bir takım sorunların ortaya çıkmasını engellemek için, 6100 sayılı Kanun ile geçiş hükümlerini ayrıca düzenlemiştir.

18. Bu bağlamda HMK'nın geçici 3. maddesi;

"(1) Bölge adliye mahkemelerinin, 26/9/2004 tarihli ve 5235 sayılı Adli Yargı İlk Derece Mahkemeleri ile Bölge Adliye Mahkemelerinin Kuruluş, Görev ve Yetkileri Hakkında Kanunun geçici 2 nci maddesi uyarınca Resmî Gazete'de ilan edilecek göreve başlama tarihine kadar, 1086 sayılı Kanunun temyize ilişkin yürürlükteki hükümlerinin uygulanmasına devam olunur.

(2) Bölge adliye mahkemelerinin göreve başlama tarihinden önce verilen kararlar hakkında, kesinleşinceye kadar 1086 sayılı Kanunun 26/9/2004 tarihli ve 5236 sayılı Kanunla yapılan değişiklikten önceki 427 ilâ 444 üncü madde hükümlerinin uygulanmasına devam olunur. Bu kararlara ilişkin dosyalar bölge adliye mahkemelerine gönderilemez (Değişik fıkra: 22.07.2020 tarih, 7251 s. K. m.47).

(3) Bu Kanunda bölge adliye mahkemelerine görev verilen hallerde bu mahkemelerin göreve başlama tarihine kadar 1086 sayılı Kanunun bu Kanuna aykırı olmayan hükümleri uygulanır"

hükümünü içermektedir.

19. Yukarıdaki madde metninden, bölge adliye mahkemelerinin göreve başlama tarihinden önce verilen kararlar hakkında, kesinleşinceye kadar HUMK'nın 26.9.2004 tarihli ve 5236 sayılı Kanun'la yapılan değişiklikten önceki 427 ilâ 444. madde hükümlerinin uygulanmasına devam olunacağı anlaşılmaktadır.

20. 1086 sayılı Hukuk Usulü Muhakemeleri Kanunu'nun 432. maddesinde temyiz süresinin on beş gün olduğu ve bu sürenin tebliğ ile başlayacağı belirtilmiştir. HUMK'nın 431. maddesine göre de temyiz istemi dilekçe vermek suretiyle yapılır. Temyiz dilekçesinde bulunması gereken unsurlar da HUMK'nın 435. maddesinde belirtilmiştir. Temyiz dilekçesi verildiği anda mahkemece temyiz defterine kaydedilir.

21. Temyiz isteminin hangi tarihte yapılmış sayılacağı hususu HUMK'nın 434. maddesinde düzenlenmiştir. Maddenin 2. fıkrasına göre "Temyiz isteği, harca tabi değilse dilekçenin temyiz defterine kaydedildiği, harca tabi ise harcın yatırıldığı tarihte yapılmış sayılır". Bununla birlikte temyiz eden, harcını ödemiş olduğu temyiz dilekçesini, daha sonraki bir tarihte mahkemeye verirse, temyiz talebi, temyiz dilekçesinin mahkemeye verildiği (temyiz defterine kaydedildiği) tarihte yapılmış sayılır (Kuru, B: Hukuk Muhakemeleri Usulü, Cilt:V, İstanbul 2001, s. 4601-4602).

22. Somut olayda, direnme kararı davalı ... Bankası A.Ş. vekiline 29.12.2017 tarihinde tebliğ edilmesine karşın; davalı vekili tebligatı alan kişinin yetkili çalışanı olmadığından bahisle tebligatın geçersiz ve gerekçeli karardan 03.02.2018 tarihinde haberdar olduğunu ileri sürerek direnme kararının bozulması istemini içeren dilekçesini 06.02.2018 tarihinde sunmuştur.

23. Ancak dosya kapsamında davalı bankaya yapılan tebligatların incelemesi sonucunda; "Temyiz harç ve masraf tamamlanması hakkında 13.07.2018 tarihli muhtıra ile Yargıtay İlâmı" içeren tebligatın davalının çalışanı olmadığını iddia ettiği "... e tebliğ edilerek muhtıra gereğinin davalı vekilince yerine getirilmiş olması karşısında, davalı bankaya yapılan tebligatın usulüne uygun olduğu sonucuna varılmıştır.

24. Eldeki davada, temyiz harcı 27.07.2018 tarihinde yatırılmış olsa da bu durumda temyiz istemi dilekçenin verildiği 06.02.2018 tarihinde yapılmış sayılacağından ve direnme kararının ise 29.12.2017 tarihinde tebliğ edildiği nazara alındığında 15 günlük temyiz süresi geçmiştir.

25. Bu itibarla davalı ... Bankası A.Ş. vekilinin kanuni süresinden sonra yapılan temyiz isteminin süre yönünden reddine karar vermek gerekmiştir.

B) Davalı ... Bankası T.A.O. vekilinin temyiz itirazları bakımından yapılan incelemede;

26. Uyuşmazlığın çözümü açısından öncelikle konuyla ilgili yasal düzenleme ve kavramların açıklanmasında yarar vardır.

27. Hak sahibinin tespiti şekline göre çek; nama, emre ve hamiline olarak düzenlenebilmektedir. Çekin devir şekli bu ayrıma göre farklılık göstermektedir.

28. 6102 sayılı Türk Ticaret Kanunu'nun (TTK) 824. (6762 sayılı Türk Ticaret Kanunu (eTTK m. 736) maddesine göre; "Emre yazılı olan veya kanunen böyle sayılan kıymetli evrak, emre yazılı senetlerdendir". Bu tanıma göre kıymetli evrak sayılan bir senedin emre yazılı olması için senedin emre olduğunun senetten anlaşılması, eş söyleyişle bu durumun senette belirtilmiş olması veya böyle bir beyan olmamakla beraber kanunen emre yazılı senetlerden birinin söz konusu olması gerekir.

29. Çek ise kanunen emre yazılı senetlerden olduğu için, emre düzenlenmek isteniyorsa bunun açıkça senede yazılmasına gerek yoktur (TTK m. 785/1-a; eTTK m. 697/I, b. 1). Emre yazılı çekler ciro ve teslim yolu ile devredilir (TTK m.788/I; eTTK m.700/I; TTK m. 647/I-II, eTTK m. 559/I,II). Kanun koyucu çeklerde cironun şeklini ve hükümlerini polişe hükümlerine atıf yaparak düzenlemiş (TTK m. 818/I-d; eTTK m.730/I, b.4), hamilin hak sahipliğinin ispatını ise TTK'nın 790. (eTTK m. 702) maddesinde düzenlemiştir. Buna göre, çek üzerinde hem beyaz ciro hem de tam ciro yapılabilir (TTK m. 818/I-d, eTTK m. 730/I, b. 4; TTK m. 683/2, eTTK m. 595/2).

30. Nama yazılı senetlerin tanımı ise TTK'nın 654. (eTTK m. 566) maddesinde yapılmıştır. Buna göre; "Belli bir kişinin adına yazılı olup da onun emrine kaydını içermeyen ve kanunen de emre yazılı senetlerden sayılmayan kıymetli evrak nama yazılı senet sayılır".

31. Çek kanunen emre yazılı senetlerden olduğundan (TTK m. 785/1-a, eTTK m. 697/I, b. 1; TTK m. 788/I, eTTK m. 700/I), onu nama yazılı olarak düzenleyebilmek için menfi emre kaydına yer vermek gereklidir (TTK m. 785/1-b, eTTK m. 697/I, b. 2; TTK m. 788/II, eTTK m. 700/II). Menfi emre kaydını ihtiva eden çekte lehtar olarak gösterilen kişi senedi elinde bulunduruyorsa yetkili hamil sayılır. Nama yazılı bir çek üçüncü bir kişiye devredilmiş ise, yetkili hamilin tespiti yapılan devir işleminin geçerliliğine bağlıdır. Nama yazılı kıymetli evrak (çek) yazılı devir beyanı (alacağın temliki) ve senedin teslimi suretiyle devredilir (TTK m. 647/I-II, eTTK m. 559/I-II; TTK m.788/II, eTTK m. 700/II).

32. Hamiline yazılı senetlerin tanımına gelince; TTK'nın 658. (eTTK m. 570) maddesine göre; "Senedin metninden veya şeklinden, hamili kim ise o kişinin hak sahibi sayılacağı anlaşılan her kıymetli evrak, hamile veya hamiline yazılı senet sayılır".

33. Hamiline yazılı senedin devri, senedin teslimi ile olur (TTK m. 647/1; eTTK m. 559/I). Buna göre hamiline yazılı çeki elinde bulunduran kişi yetkili hamildir ve çek bedelini talep etmeye yetkilidir.

34. Diğer taraftan yapılış amacı yönünden ciro; temlik, tahsil ve rehin cirosu olmak üzere üçe ayrılmaktadır.

35. Kambiyo senedinin mülkiyeti ile birlikte senetten doğan hakları karşı tarafa devretmek amacıyla yapılan ciroya temlik cirosu denir. Temlik cirosu ile ciranta artık senedin nihai alacaklısı sıfatını kaybeder ve ciro yaptığı şahsa ve ondan sonra gelecek olanlara karşı sorumlu olur. Giro şerhinde, cironun hangi amaçla yapıldığı anlaşılmıyor ise temlik için yapıldığı kabul edilir. Cironun temlik dışında, başka bir amaç için yapıldığını iddia eden taraf, iddiasını ispat ile mükelleftir. Ancak TTK'nın 688/1 ve 689/I. maddelerinde ciro şerhinin bulunmadığı durumlara ilişkin düzenlemeler de mevcut olup, anılan madde hükümlerine göre, tahsil veya rehin cirosu ile senedi devralan kişinin yaptığı ciro tahsil cirosu hükmündedir.

36. Kambiyo senedi alacaklısı, senet bedelini bizzat tahsil etmek zorunda değildir. Bu gibi durumlarda, alacaklı, kendisine bir temsilci atayarak senet bedelinin tahsilini sağlayabilir. Bu yolla yapılan ciroya tahsil cirosu denir (TTK m. 688).
37. Tahsil cirosu açık veya örtülü (inançlı) yapılabilir. Açık tahsil cirosu, vekâlet kaydının açıkça yer aldığı cirodur. Bunun için ciro şerhinde "bedeli tahsil içindir", "vekâleten", "kabz içindir" veya vekâleti gösteren başka herhangi bir kaydın bulunması gereklidir (TTK m. 688/1). Açık tahsil cirosunun sadece teşhis fonksiyonu vardır. Senedin mülkiyetine ve senetten doğan alacaklara ciranta (tahsil cirosu ile devreden) sahip olduğundan, temlik fonksiyonu bulunmamaktadır.
38. Dava konusu çekler nama ve hamiline yazılı düzenlenmediklerinden emre yazılı nitelikte olup, keşide edildiği ve çek tevdi bordrolarının düzenlendiği tarih esas alınmak suretiyle eldeki davaya uygulanması gereken "Rehin Cirosu" başlığını taşıyan TTK'nın 689. maddesi;
 "(1) Ciro, "bedeli teminattır", "bedeli rehindir" ibaresini veya rehnetmeyi belirten diğer herhangi bir kaydı içerirse, hamil, poliçeden doğan bütün hakları kullanabilir; fakat kendisi tarafından yapılan bir ciro ancak tahsil cirosu hükmündedir.
 (2) Poliçeden sorumlu olanlar, kendileriyle ciranta arasında doğrudan doğruya var olan ilişkilere dayanan def'ileri hamile karşı ileri süremezler; meğerki, hamil poliçeyi iktisap ederken bile bile borçlunun zararına hareket etmiş olsun."
 hükmünü içermektedir.
39. Rehin cirosu, açık veya inançlı rehin cirosu şeklinde yapılabilir (Poroy, Reha / Tekinalp, Ünal: Kıymetli Evrak Hukuku Esasları, İstanbul 2010, s. 174). "Bedeli teminattır" veya "bedeli rehindir" ibaresini veyahut rehnetmeyi belirten başka herhangi bir kaydı içeren ciro ile açık rehin cirosu kurulabilir (TTK 689/1). İnançlı rehin cirosu ise, senedin rehin cirosu ile devredildiğine ilişkin ciro beyanında herhangi bir kayda yer verilmeyerek ve rehin anlaşmasını cironun tarafları arasında bırakılarak kurulabilir. İnançlı rehin cirosu Kanun'da ayrıca düzenlenmemiştir.
40. Türk Ticaret Kanunu'nun 689. maddesine göre, bedeli teminattır, bedeli rehindir ibaresini veya rehnetmeyi belirten diğer herhangi bir şerh ile rehin alana ciro yapılması ve senet zilyetliğinin devri halinde açık (alenî) rehin cirosu söz konusu olur. Bu ciro, senedin üzerine yazılabileceği gibi alonj üzerine de yazılabilir (TTK 683).
41. Ciro şerhinde rehne ilişkin herhangi bir kaydın bulunmadığı, ciro lehtarını lehine kambiyo senedi üzerinde bir rehin hakkı kurmak için yalnız taraflar arasında kalan bir rehin anlaşmasına uygun olarak yapılan ciroya gizli (örtülü) rehin cirosu denir.
42. Rehin cirosu tam veya beyaz ciro şeklinde yapılabilir, ancak kısmi rehin cirosu yapılamaz (Pulaşlı, Hasan: Kıymetli Evrak Hukukunun Esasları, Ankara 2011, s. 181).
43. Aynı Kanun'un 818. maddesinde ise poliçeye dair bazı hükümlerin çekler hakkında da uygulanacağı belirtilmiş olup, adı geçen maddede rehin cirosu ile ilgili olarak 689. maddeye yapılmış bir atıf bulunmadığından çekte rehin cirosu yapılamaz ve çekin sadece tahsil veya temlik cirosuyla verilmesi mümkündür.
44. Çekte rehin cirosu yolunun kapatılmasının sebebi, çekin kural olarak ödeme vasıtası olmasıdır. Kısa süre içinde ödenmesi şart bulunan bir senedin, teminat kabilinden ciro edilmesi uygun görülmemiştir. Bir ödeme vasıtası olarak ibraz edildiği anda ödenmesi gereken çek bedelinin tahsil edilip rehrolunmasının daha devamlı ve emin bir teminat teşkil edeceği tabiidir.
45. Aynı şekilde çekin, Türk Medeni Kanunu'nun rehne ilişkin hükümlerinden yararlanılarak rehnedilmesi imkânı da vardır (Öztan, F.: Kıymetli Evrak Hukuku, Ankara 2012, s.278 vd.). Nitekim, aynı hususlara Yargıtay Hukuk Genel Kurulunun 30.05.2018 tarihli ve 2017/19-817 E., 2018/1145 K. sayılı kararında da değinilmiştir.
46. Yukarıdaki açıklamalar ışığında somut olay değerlendirildiğinde; asıl ve birleşen davaların konusu davalı ... Ltd. Şti.'nin davacıya haricen bir araç satarak karşılığında davaya konu üç adet çeki almasına rağmen aracın devrini noter kanalıyla gerçekleştirmediği için davacının bu davalıya karşı çekler sebebiyle sorumlu ve borçlu olamayacağı; davalı bankalar yönünden ise davaya konu çeklerin davalı ... Ltd. Şti.'nin kredi borçlarına teminat olarak davalı bankalara verildiği, bu sebeple çeklerde yer alan cironun rehin cirosu niteliğinde olduğu, çeklerde rehin/teminat cirosunun ise hukuken mümkün olmadığı, bu sebeple davacının çekler sebebiyle davalı bankalara da borçlu ve sorumlu olamayacağından menfi tespit istemlerine ilişkin olup, asıl ve birleşen davalarda davalı şirkete yöneltilen menfi tespit davasının geçersiz satış sözleşmesi nedeniyle satış bedeli olarak verilen çeklere rağmen aracın resmî devri yapılmadığından bedelsizlik nedeniyle kabul edilip kesinleştiği sabittir.
47. Önemle vurgulamak gerekir ki, çekte ancak tahsil veya temlik cirosu yapılabileceğinden dava konusu yapılan ve davalı ... Bankası T.A.O.'nun hamil olduğu 30.04.2015 keşide tarihli ve 35.000TL bedelli; 11.06.2015 tarihli ve 28.000TL bedelli çeklerin cirantaları davalı şirket tarafından yapılan beyaz ciroda çeklerin rehin cirosu ile devredildiğine dair bir açıklık bulunmadığına göre, bu çeklerin rehin cirosuyla devredildiği kabul edilemez.

48. Kaldı ki, çek tevdi bordrolarında "teminat" ibaresine yer verilmiş olması birleşen dava konusu çeklerin rehin cirosu ile devredildiğini ispata yeterli olmadığı gibi, bu bordrolarda çeklerin tahsil yetkisinin de davalı bankaya verilmiş olması karşısında, ayrıca TTK'nın 689/2. maddesi uyarınca çekte rehin cirosunun bulunduğu def'î şahsî def'î niteliğindedir. Buna göre davacı keşideci temel borç ilişkisine dayanabileceğinden, davalı ciranta şirket ile hamil banka arasında düzenlenen çek tevdi bordrolarının davacı keşideci tarafından iyiniyetli davalı konumunda olan hamil bankaya karşı ileri sürülmesi mümkün değildir. Bu nedenle birleşen davaya konu iki adet çekin temlik cirosuyla davalı ... Bankası T.A.O.'ya devredildiğinin kabulü ile adı geçen davalı banka hakkından açılan borçlu olmadığının tespiti talebini içeren birleşen davanın reddi gerekir.

49. Eş söyleyişle; çeklerin devir bordroları var ise de, rehin amacıyla davalı bankalara devredildiği konusunda çeklerde bir açıklık bulunmamaktadır. Kambiyo senetlerinde temlik cirosuyla senede hamil olan davalı bankaların kötüniyeti kanıtlanmadığı sürece bedelsizlik iddiası hamil bankalara karşı ileri sürülemez.

50. Hukuk Genel Kurulunda yapılan görüşmeler sırasında; çekte rehin cirosu geçersiz olup, geçersiz ciro ile hamil olan davalı bankanın yetkili hamil olduğunun söylenemeyeceği, yetkili-meşru hamil olmayan hamilin elindeki çeklere dayalı olarak keşideciden de çek bedelini talep edemeyeceği, bu cironun çek hamili davalıya çekten doğan bir hak vermeyeceği, bunun mutlak def'î olarak davacı keşideci tarafından hamile karşı ileri sürebileceği, ancak bu şekilde gizli rehin cirosuyla hamil olandan çek üzerindeki muntazam ciro silsilesine göre geçerli ciroyla iktisap eden bir başkası hamil olursa, rehin cirosu olduğunu bilmedikçe veya bu hususta ağır kusuru bulunmadıkça onun iktisabı geçerli olacağından, somut olayda birleşen davada davalı bankanın inancı-gizli rehin cirosuyla çeki iktisap eden olduğu kabul edilerek direnme kararının onanması gerektiği görüşü ileri sürülmüş ise de, bu görüş yukarıda açıklanan gerekçelerle Kurul çoğunluğu tarafından benimsenmemiştir.

51. Diğer taraftan gerekçeli karar başlığında asıl ve birleşen davalarda davalı konumunda olan ... Tic. ve San. Ltd. Şti. yer almamış ise de, bu hususa ilişkin eksiklik mahallinde düzeltilebilir maddi hata niteliğinde olduğundan ayrıca bozma nedeni yapılmamıştır.

52. Hâl böyle olunca tarafların karşılıklı iddia ve savunmalarına, dosyadaki delillere ve bozma kararında açıklanan gerektirici nedenlere göre, Hukuk Genel Kurulunda da benimsenen Özel Daire bozma kararına uyulmak gerekirken, önceki kararda direnilmesi usul ve yasaya aykırıdır.

53. Bu nedenle direnme kararı bozulmalıdır.

IV. SONUÇ:

Açıklanan nedenlerle;

1- Asıl davada davalı ... Bankası A.Ş. vekili tarafından yasal süre geçtikten sonra verilen temyiz dilekçesinin REDDİNE oy birliğiyle (III-A),

İstek hâlinde temyiz peşin harcının yatırana geri verilmesine,

2- Birleşen davada davalı ... Bankası T.A.O. vekilinin temyiz itirazlarının kabulü ile direnme kararının Özel Daire bozma kararında gösterilen nedenlerden dolayı 6217 sayılı Kanun'un 30. maddesi ile 6100 sayılı Hukuk Muhakemeleri Kanunu'na eklenen "Geçici madde 3" atfıyla uygulanmakta olan 1086 sayılı Hukuk Usulü Muhakemeleri Kanunu'nun 429. maddesi gereğince BOZULMASINA oy çokluğuyla (III-B),

İstek hâlinde temyiz peşin harcının yatırana geri verilmesine,

Aynı Kanun'un 440. maddesi uyarınca kararın tebliğinden itibaren on beş gün içerisinde karar düzeltme yolu açık olmak üzere, 25.01.2022 tarihinde karar verildi.

KARŞI OY

Özel Daire ile Mahkeme arasındaki uyuşmazlık, dava konusu çeklerin temyiz cirosuyla mı, rehin cirosuyla mı devredildiği ve buradan varılacak sonuca göre davacı keşidecinin menfi tespit isteminin yerinde olup olmadığı noktasında toplanmaktadır.

Harici olarak düzenlenen araç satış sözleşmesi gereği satış bedeli olarak, davacı keşidecinin davalı ... San. Tic. Ltd. Şti.'ne verdiği üç adet çeklerden 05.05.2015 keşide tarihi 40.000TL bedelli çek davalı ..., 35.000TL bedelli 30.04.2015 tarihli çek ile 11.06.2015 tarihli ve 28.000TL bedelli çekler davalı ... elinde olup, 40.000TL bedelli çek ... İcra Müdürlüğünün 2015/6141 sayılı takip dosyasında, 35.000TL bedelli çek ... İcra Müdürlüğünün 2015/4358 sayılı takip dosyasında icra takibine konu olup, davacı bu çeklerin davalı ... Ltd. Şti.'ne geçersiz satış sözleşmesi nedeniyle verildiğini ancak satışa konu çekicinin devrinin verilmemesi nedeniyle çeklerin bedelsiz kaldığını, ... Ltd. Şti.'ne karşı borçlu olmadığını ileri sürmüş, davalı bankaların da bu şirketten çekleri rehin cirosuyla aldıklarını, çeklerde rehin cirosu geçersiz olduğundan dava konusu çeklerden dolayı davalı Bankalara da borçlu olmadığını iddia ederek menfi tespit ve çek iptali kararı verilmesini talep etmiştir.

Davacının menfi tespit istemi davalı ... Ltd. Şti.'ne karşı, aralarındaki harici araç satım sözleşmesinin geçersizliği nedeniyle bedelsizliğe dayalı olup Mahkemece birleştirilen davalarda yapılan yargılama neticesinde, haricen araç satışı nedeniyle bu üç çekin verildiği ve araç devrinin noterde yapılmadığı, bu çekler nedeniyle davacının âkidi olan davalı şirkete borçlu olmadığına karar verilmiş, karar kesinleşmiştir.

Davacı, ... Ltd. Şti.'ne bedelsizlik nedeniyle borçlu olmadığı çeklerin bu şirket tarafından davalı bankalara

rehin cirosuyla devredildiğini ve çeklerde rehin cirosu geçersiz olduğundan, bu çeklere dayalı icra takibi ve ödeme talebinde bulunulamayacağını bu nedenle davalı bankalara karşı da, borçlu olmadığının tespitini talep etmiş, Mahkemece, çekler üzerinde rehin veya teminat cirosu kaydı olmasa da, bu çeklerden 40.000TL bedelli ve 05.05.2015 tarihli çekin davalı ...'a, 28.000TL bedelli, 11.06.2015 tarihli ve 30.04.2015 tarihli 35.000TL bedelli çeklerin davalı ...'a çek tevdi bordrolarında teminat olarak verilip alındığı yazılı olduğundan, belgelerden açıkça çeklerin teminat amacıyla alındığı anlaşılmakta olup, çekler teminat-rehin cirosuna konu olamayacağı, verdikleri krediye teminat almaya çalıştıkları, kredi ilişkisinin teminatı olarak çekleri rehin cirosuna dayalı alan davalı bankaların bu çeklere dayalı olarak davacıdan hak iddiasında bulunmayacakları gerekçesiyle, asıl ve birleşen davanın ... A.Ş. ve ... T.A.O. yönünden kabulüne ve davacının dava konusu çeklerden ayrı ayrı davalı bankalara borçlu olmadığının tespitine karar verilmiş, hükmün davalı banka vekillerince temyizi üzerine, Özel Dairece yukarıda yazılı gerekçeyle bozulmuş, Mahkemece direnme kararı verilmiştir.

Direnme kararını temyiz eden davalı ... A.Ş. vekilinin temyiz istemi süreden ret edilmiş olup, direnme kararının davalı ... T.A.O.'ya karşı açılan birleşen dava yönünden incelenmesi gerekmektedir.

Çek, Türk Ticaret Kanununda, 5941 sayılı Çek Kanunu ve bu Kanun yarınca çıkarılan tebliğlerde düzenlenen bir kıymetli evraktır. Türk Ticaret Kanunu düzenlemesine göre, çek de poliçe ve bono gibi bir kambiyo senedir.

Türk Ticaret Kanunun üçüncü kitabında 780-823 maddeleri arasında düzenlenen çeke 818. maddesinin yaptığı atıflar çerçevesinde poliçeye ilişkin hükümlerin uygulanması kabul edilmiştir. Ciro hakkındaki 683 ilâ 685. maddeler çek hakkında da uygulanır. Poliçeye ait def'îlere ilişkin 687. madde vekâleten yapılan cirodan doğan haklara dair 688. maddeler de çekler hakkında uygulanır.

Rehin cirosu (e TTK 601. md). 6102 s. TTK'nın 689. maddesinde düzenlenmiş olup, çekler hakkında da uygulanacak poliçeye ait hükümler arasında TTK 818. maddesinde (6762 s. TTK 730.md) poliçede rehin cirosunu düzenleyen 689. maddeye atıf bulunmamaktadır.

Çek ancak temlik veya tahsil cirosu ile devredilebilir. Rehin cirosu ile devri mümkün değildir. Rehin cirosu, ciro şerhinde "bedeli teminattır" "bedeli rehindir" ibaresini veya rehnetmeyi belirten herhangi bir ibareyi içeren veya bu ibareleri içermemekle birlikte ciranta ile ciro lehdarı arasında bir anlaşma ile senedin rehin amacıyla devrine ilişkin cirodur.

Çekin bir borca karşılık rehin cirosu ile alacaklıya verilmesi Türk Ticaret Kanunun ve Çek Kanunun ruhuna ve sistemine uygun değildir. TTK 818. maddesinde açıkça poliçenin tahsil cirosuna ilişkin hükümlerine atıf yapılmışken, rehin cirosuna herhangi bir atfın yapılmaması da çeklerde rehin cirosunun mümkün olmadığını göstermektedir. Dolayısıyla çek üzerinde "bedeli rehindir" ya da "Bu bir rehin cirosudur" gibi kayıtların bulunduğu, böylece rehin cirosunun açıkça yapıldığı durumlarda yapılan ciro işlemi geçersiz sayılacak, bu nedenle de çeki rehin cirosu ile iktisap eden kişinin yetkili hamil sayılmaması sözkonusu olacaktır. Öte yandan, belirtilen gerekçeler göz önüne alındığında çeklerin, yasal bir engel olmamakla beraber poliçe ve bonolardan farklı olarak Türk Medeni Kanununun rehne ilişkin hükümlerine göre rehnedilmemesi uygun olacaktır (Prof. Dr. Bozer Ali, Göle Celal, Kıymetli Evrak Hukuku Ankara Ekim 2017, Güncellenmiş ve Genişletilmiş Yedinci Bası Sayfa 332.).

Uygulamada çeklerin borçlularca alacaklılarına teminat vermek amacıyla "gizli (örtülü) rehin cirosu" ya da "teminat amacıyla temlik cirosu (inançlı temlik)" ile devredildiği görülmektedir. Özellikle, çeklerin ileri tarihli olarak (vadeli çek) düzenlenmesi imkânının bulunması bu senetlerin bu şekilde teminat olarak kullanılmalarına da fırsat yaratmaktadır.

Çeklerin bu şekilde devri, temlik cirosu ile gerçekleştirilmekte; ciro şerhinden bu cironun rehin cirosu olduğu anlaşılamamaktadır. Dolayısıyla, bu şekilde yapılan ciro, çeklerde rehin cirosu söz konusu olmadığından dış görüşünü itibarıyla "temlik cirosu" olan inançlı bir işlem niteliğindedir.

Alacaklının, borçludan alacağına karşılık teminat olarak kendisine çek vermesini istemesi hâlinde borçlu, borcunun miktarına ve vadesine uygun nitelikte ileri tarihli bir çek düzenleyerek alacaklısına vermekte ya da hamili bulunduğu bu niteliklere sahip ileri tarihli bir çeki bu kişiye ciro etmektedir. Borçlunun borcunu vadesinde ödediği durumlarda alacaklının, hamili bulunduğu bu çeki aralarındaki inançlı işleme istinaden borçluya iade etmesi gerekir. Buna karşılık, alacaklı alacağını vadesinde tahsil edemeyecek olursa, kendisine teminat olarak verilen çeki muhatap bankaya ibraz ederek alacağını tahsil yoluna gidebilecektir.

Hemen belirtelim ki, çeklerde rehin cirosunun mümkün olmaması karşısında, çeklerin borçlularca alacaklılarına teminat sağlamak amacıyla "gizli (örtülü) rehin cirosu" ya da "teminat amacıyla temlik cirosu (inançlı temlik)" ile yapıldığının anlaşıldığı durumlarda bu şekillerdeki cirosunun da geçersiz sayılması gerekir. Yalnız, bu şekillerden biri ile çeki iktisap eden kişiden temlik cirosuyla çeki iktisap eden hamilin bu iktisabının, rehnen varlığını bilmedikçe veya bu hususta ağır kusuru bulunmadıkça geçerli olacağı unutulmamalıdır (TTK. md. 792) (Bozer Ali, Göle Celal sayfa 333).

Çek, kayıtsız şartsız belirli bir bedelin ödenmesine yönelik havaleyi içermek zorundadır. Dolayısıyla çek bedelinin ödenmesini herhangi bir şart veya kayda ya da temel borç ilişkisine bağlayan koşullar "çekin geçersizliğine" yol açacaktır (Prof. Dr. Ülgen Hüseyin, Helvacı Mehmet, Kaya Arslan, Ertan Nomer Fusun

Kıymetli Evrak Hukuku 13. Bası Syf. 308).

Bono ve poliçelerde ise rehin cirosu poliçenin içerdiği alacak üzerinde rehin hakkı kurmak için yapılır. Bonoyu, poliçeyi rehin cirosu ile alan hamil bonodan, poliçeden doğan tüm hakları kullanabilir (TK 689/1, 648/1). Rehin cirosunda, kişisel def'ler hamile karşı ileri sürülemez, meğer ki hamil bilerek borçlunun zararına hareket etmiş olsun (TK 689/2, 648/1). Ancak, rehinle temin edilen alacağa ilişkin def'ler (örnek olarak, rehinle temin edilen alacanın batıl olduğu) hamile karşı ileri sürülebilir (Sayfa 186,187).

Çekte rehin cirosu geçerli olmadığından bu ciroyla çeki elinde bulunduran davacıya hak vermeyeceği gözetilmelidir (Y. 11 HD. 24.03.2011 E., 6455 K., 3340 YKD 2011, S. 9 s. 1636).

Davacı banka çekin bankaya tahsil cirosu ile devredildiğini iddia ederken davalı keşideci dava dışı şirket tarafından bankadan kullanılan kredinin teminatı olarak verildiğini savunduğuna göre; davacı bankanın ticarî defter ve kayıtları ve çek tevdi bordrosu incelenerek çekin dava dışı şirketin kullandığı kredinin teminatı olarak verilip verilmediğinin değerlendirilmesi çekin teminat olarak verildiğinin tespit edilmesi hâlinde çekte rehin cirosu geçerli olmadığından davacı bankanın keşideciye sebepsiz zenginleşme davası açamayacağının gözetilmesi gerektiğine dair (Yargıtay 11 HD. 11.04.2018 tarih, 2016/15070E, 2018/2588 K.).

Davacı eldeki davada kredi sözleşmesinin teminatı olarak verilen çek bedellerinin tahsilinin talep edildiği, davaya konu çeklerin davalı şirketin davacı bankadan kullandığı kredinin teminatını oluşturmak amacıyla ciro ile davacı bankaya geçtiği konusunda uyuşmazlık bulunmadığı, ancak çekte rehin cirosunun geçerli olmadığı, bu nedenle de davacı bankanın yetkili hamil olarak kabul edilemez (Yargıtay 11 HD. 19.03.2018 tarih, 2016/9310 E., 2018/2055 K.).

Davacı banka davaya konu çeki teminat amacıyla almış olup çekte rehin cirosu mümkün olmadığından davacı banka yetkili hamil olarak kabul edilemez (Yargıtay 11 HD. 20.02.2014 tarih, 2012/11833 E., 2014/2980 K.).

Tevdi bordrosunun alt kısmında çekin rehin olarak alındığının belirtildiği, bu durumda çekin dava dışı lehdar tarafından davacı bankadan kullanmış olduğu kredilerin teminatı olarak rehin amaçlı, gizli ciro ile verildiğinin kabulü gerektiği, davacının bu nedenle davalı bankaya dava konusu çekten dolayı borçlu olmadığı (Yargıtay 11 HD. 26.09.2017 tarih, 2016/7396 E, 2017/4744 K.).

Dava konusu çekin rehin amacıyla verildiği çek üzerinde yazılı olarak belirtilmemiş ise de çekin lehdarı tarafından davacı bankadan kullanılan kredinin teminatı olarak davacı bankaya ciro edildiği mahkemece kabul edilmiş olması ve çekte rehin cirosunun batıl olması nedeniyle davacı banka yetkili hamil olarak kabul edilmez ve yetkili hamil olmayanın TTK 664 maddesi uyarınca hak sahibi olamayacağına dair (Yargıtay 11 H.D. 03.10.2012 tarih 2011/6984 E., 2012/14883 K.).

Ciro şerhinde, rehine ilişkin herhangi bir kaydın bulunmadığı ciro lehdarı lehine kambiyo senedi üzerinde bir rehin hakkı kurmak için yalnızca taraflar arasında kalan bir rehin anlaşmasına uygun olarak yapılan ciroya gizli (örtülü) rehin cirosu denir.

Gizli rehin cirosu tam veya beyaz ciro şeklinde yapılabilir. Dış görünüş itibarıyla bir temlik cirosu söz konusu olsa da taraflar arasında rehin cirosunun tüm hukuk ve sonuçları doğar. Gizli rehin cirosunda şekli hukuk anlamında ciro lehdarı kambiyo senedinin maliki durumunda olduğundan, kambiyo senedini bir temlik cirosu ile devrederse, senedi devralan iyi niyetli üçüncü kişi malik sıfatını kazanır.

Somut olayda, davacı keşideci tarafından keşide edilen çeklerin geçersiz araç alım satımı nedeniyle ... Ltd. Şti.'ne verildiği ... Ltd. Şti.'nin beyaz cirosu ile 40.000TL bedelli çekin davalı ... Bankası A.Ş., 28.000TL ve 35.000TL bedelli çeklerin davalı ... T.A.O.'ya geçtiği, iki adet çek için davalı bankalarca kambiyo senetlerine mahsus icra takibine geçildiği, ... Ltd. Şti.'ne yöneltilen menfi tespit davasının geçersiz satış sözleşmesi nedeniyle satış bedeli olarak verilen çeklere rağmen aracın resmî devri yapılmadığından bedelsizlik nedeniyle kabul edilip kesinleştiği sabittir. ... Ltd. Şti.'nin aldığı 3 adet çekten ikisini ... T.A.O.'ya, birini ... Bankası A.Ş.'ne çek üzerinde rehin veya teminat ibaresi olmaksızın beyaz ciro ile vermiş ise de bankaların ilgili çek tevdi bordrolarında ... Ltd. Şti.'nin banka kredilerinin teminatı olarak verildiği, kredilerden kaynaklanan her türlü borcunun teminatını teşkil ettiği yazılı olup, yukarıda açıklandığı üzere çeklerin gizli rehin cirosuyla, inancı olarak verildiği anlaşılmaktadır.

Çekte rehin cirosu geçersiz olup, geçersiz ciro ile hamil olan davalı bankanın yetkili hamil olduğu söylenemez. Yetkili-meşru hamil olmayan hamilin elindeki çeklere dayalı olarak keşideciden de çek bedelini talep edemeyeceği, bu cironun çek hamili davalıya çekten doğan bir hak vermeyeceği, bunu mutlak def' olarak davacı keşidecinin hamile karşı ileri sürebileceği tabiidir. Ancak bu şekilde gizli rehin cirosuyla hamil olandan çek üzerindeki muntazam ciro silsilesine göre geçerli ciroyla iktisap eden bir başkası hamil olursa, rehin cirosu olduğunu bilmedikçe veya bu hususta ağır kusuru bulunmadıkça onun iktisabı geçerli olacaktır. Somut olayımızda davalı banka inancı gizli rehin cirosuyla çeki iktisap eden olup, Mahkemece de banka yönünden geçersiz ciro nedeniyle menfi tespit kararı verilmiş, çek iptali talebi, üçüncü kişilerin hak sahibi olabileceği gerekçesiyle reddedilmiştir.

"Banka ile borçlu arasında yapılmış kredi anlaşmalarında hakiki maksadın teminat olduğu, senet üzerinde tahsil veya temlik cirosuna rağmen senetler ve tahsilleri hâlinde bedelleri üzerinde bankaya hapis hakkı

tanındığı ve bu husus açıkça tebarüz ettirildiği takdirde, yalnız bu hâllere münhasır kalmak şartıyla bu gibi senetlerin de ön teminat teşkil edebileceğine" dair 05.11.1969 tarih 969/6 Esas, 969/7 Karar nolu Yargıtay İçtihatı Birleştirme Kararı, Yargıtay 11. HD'nin istikrarlı içtihatları, doktrinde kabul edilen yukarıda yapılan açıklamalar nazara alındığında Özel Dairenin "Devir bordroları var ise de çeklerde rehin amacıyla devredildiğine dair açıklık bulunmadığı ve temlik ciro suyla hamil olan bankanın kötü niyeti kanıtlanmadığından bedelsizlik iddiasının hamil bankalara ileri sürülemeyeceğine" dair bozma gerekçesine, örtülü-inançlı rehin ciro suyla ilgili içtihat ve açıklamalar, İçtihadı Birleştirme Kararı, bankaya yönelik davanın çekte rehin ciro sununun geçersiz olduğu nedeniyle borçlu olmadığının tespiti davası ve teminat-rehin ciro suyla hamil olan bankaya ileri sürülen husus çekin yetkili hamili olmadığı hususu olup, bu hususun keşideci tarafından, geçersiz cironun tarafı olan ve itiraz edilmeyen çek tevdi bordrosunda teminata dair kayda imzası bulunan hamil bankaya karşı ileri sürülebileceği gerekçesiyle katılmıyoruz.

Bu nedenlerle, Mahkemenin direnme kararının onanması gerektiği görüşünde olduğumuzdan Sayın Çoğunluğun Özel Daire bozması gibi hükmün bozulması görüşüne katılmıyoruz.